

บทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

EXISTING ROLES AND DUTIES OF THAI MONKS

¹พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์, ²ชนาธิป ศรีโท, ³เสงี่ยม ศิริสวัสดิ์,

⁴พระครูปลัดสุรวุฒิ แสงมะโน และ ⁵พระมหาชัชวาลย์ จารยคุณ

¹Phrakhru Phisutthimaporn, ²Chanathip Sritho ³Sangiam Sirisavatdi,

⁴Prakhrupalud Surawut Sangmano, and ⁵Phramaha Chatchawan Jankhoon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

¹nak55265@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาแต่โบราณกาล พุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต ในประเทศไทยประชาชนมากกว่าร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลากว่าพันปีแล้วที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย จนแยกกันไม่ออก การส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนต้องตระหนักให้มาก พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเห็นว่าเป็นที่เคารพ

¹ อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

² อาจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴ อาจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁵ อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

และยอมรับของชาวไทย โดยเฉพาะในด้านผู้นำทางจิตใจ การส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมแก่ประชาชน น่าจะได้ผลดีมากกว่าบุคลากรของรัฐจึงประกาศพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ทำให้พระสงฆ์เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของรัฐบาล เพราะพระสงฆ์คือผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุง ดูแลพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสามารถนำหลักธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้าไปสู่จิตใจของคนได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันพระสงฆ์ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทในหลายๆ ด้านเพื่อให้รู้เท่าทันกับสังคมในยุคสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นพระสงฆ์ไทยจึงต้องมีการศึกษาสูงขึ้นเพื่อให้ทันต่อสังคมยุคใหม่และต้องมีบทบาทอย่างกว้างขวางในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมมากขึ้น โดยการศึกษาและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน อันประกอบไปด้วย 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่ 5. ด้านสาธารณูปการ และ 6. ด้านสาธารณะสงเคราะห์

คำสำคัญ: บทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

Abstract

As regards, Buddhism had been known the national religion since an earlier time. Thai Buddhists went to Buddhism, the Buddha's teaching, for refuge in their living lives. More than 95 percentage of the population in Thailand believed in Buddhism. It was longer than a thousand years for Buddhism to be in coincidence with Thai living life until it was very difficult to separate them from each other. Therefore, the support of Buddhism should be operated sustainably and successively on all Thai Buddhists' recognition. Thai monks as Buddhist ascetics performed their duties on studying, following, propagating, and succeeding to the Buddha's sublime teachings. They also performed virtues and practical principles. Specially, most monks were unquestioningly revered and accepted as spiritual leaders for Thai Buddhists. So, it was good to support monks on their duty to develop Thai people's virtue and morality. The country's Sangha Act B.E. 2505 was effectively announced by the government to encourage Thai monks to participate into the country development because monks were with duties to support,

maintain and sustain Buddhism prosperous and they were able to describe and make people steadily and efficiently understand the Buddha's supreme teachings. At present, monks have to change their roles in various aspects in order to understand the society in the 21st century, which is known in progress of the modern technology. Then, Thai monks should study more to catch up with the modern society and play a wide range of roles to grant the society more assistance and support. In addition, there are six roles and duties for monks to study and understand: 1) administration, 2) education, 3) welfare education, 4) propagation, 5) public assistance, and 6) public welfare.

Keywords: Existing Roles and Duties of Thai Monks

บทนำ

บทบาทของพระสงฆ์ไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่ามีพัฒนาการยิ่งขึ้น เพราะพระพุทธศาสนามีบทบาททางสังคมไทยอย่างมากมาย โดยคนไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ แต่การเป็นพุทธนั้นมีมากน้อยขึ้นอยู่กับปฏิบัติ หรือความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เพราะเริ่มเดิมที พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักแนวทางต่างๆ หรือการออกจากโลก ไม่ต้องวุ่นวายกับโลก หรือช่วยให้เราตื่นจากความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยให้รู้แจ้งแล้วออกจากทุกขนั้น เพื่อรู้เท่าทันทุกข์ หาความหลุดพ้นโดยเป็นเรื่องของพัฒนาจิตใจของคนเรา โดยเน้นหลัก 3 อย่าง 1. ความไม่ทำบาปทั้งปวง 2. การทำให้กุศลถึงพร้อม 3. การทำให้จิตของตนผ่องใส ก่อนพุทธปรินิพพาน นี่คือนิยามที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา เมื่อรู้ธรรมนั้นแล้ว ทรงประกาศให้สาวกออกเผยแผ่ในชมพูทวีป ให้รู้จักในการดำเนินชีวิต โดยใช้ธรรมะให้เข้าใจในการออกจากทุกขนั้น

จากการพัฒนาทางพระพุทธศาสนาหลายศตวรรษแล้ว แนวทางของการสั่งสอนและการประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันออกไป และขยายตัวไปในหลายต่อหลายประเทศ จนมีวัฒนธรรมประเพณีที่ต่างกันไปแต่การเจริญของพระพุทธศาสนายังคงมองเห็นบทบาทของพระสงฆ์ออกเป็น 6 ด้านที่จะได้ศึกษา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ของพระสงฆ์ผู้น้อยในบทบาทของพระสงฆ์ไทย

ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยมีบทบาททางสังคมอยู่น้อย ภายใต้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้คนเราประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ และเพื่อให้สังคมมีคุณภาพทางด้านจิตใจโดยปฏิบัติตามหลักของศีล 5 เป็นเครื่องขับเคลื่อนอย่างถูกต้อง

ความหมายของบทบาท

ตามความหมายของ บทบาท จากราชบัณฑิตยสถาน หมายถึงการทำตามบทบาท การทำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ ที่กำหนดไว้ เช่นบทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

1. **วรพันธ์ รุ่งกรด** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง ของบุคคลในกลุ่ม หรือในสังคมหนึ่งหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติแล้วเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม วัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม

2. **ประเวศน์ มหารัตน์สกุล** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทของบุคคลในองค์กรถือเป็นภารกิจต้องปฏิบัติตามหน้าที่ ที่กำหนดหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งมีความชัดเจนที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นลายลักษณ์อักษร

3. **บวรศักดิ์ อุวรรณโณ** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือการใช้ดุลยพินิจเลือกใช้อำนาจหน้าที่เป็นการเลือกใช้อำนาจหน้าที่ ที่กฎหมายกำหนดให้ไว้สร้างอะไรให้เกิดขึ้นเพราะฉะนั้นบทบาทจึงต่างจากอำนาจหน้าที่ต่างกัน

สรุปได้ว่า บทบาท (Role) มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่มีผลกระทบ มีคุณค่าหรือมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เริ่มตั้งแต่เกิดมา และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมส่วนมีบทบาทแตกต่างกันไปหลายสถานะ

ประเภทของพระสงฆ์ไทย

ตามความหมายของ พระสงฆ์ไทย จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ได้ให้ความหมายของพระสงฆ์ไทยว่า หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใสสละเรือน ออกบวช ถี้อวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย ที่พระบรมศาสดาสั่งสอน ที่อยู่ในประเทศไทย พระสงฆ์ จัดเป็นรัตนะหนึ่งในจำนวนรัตน 3 หรือพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่พระ

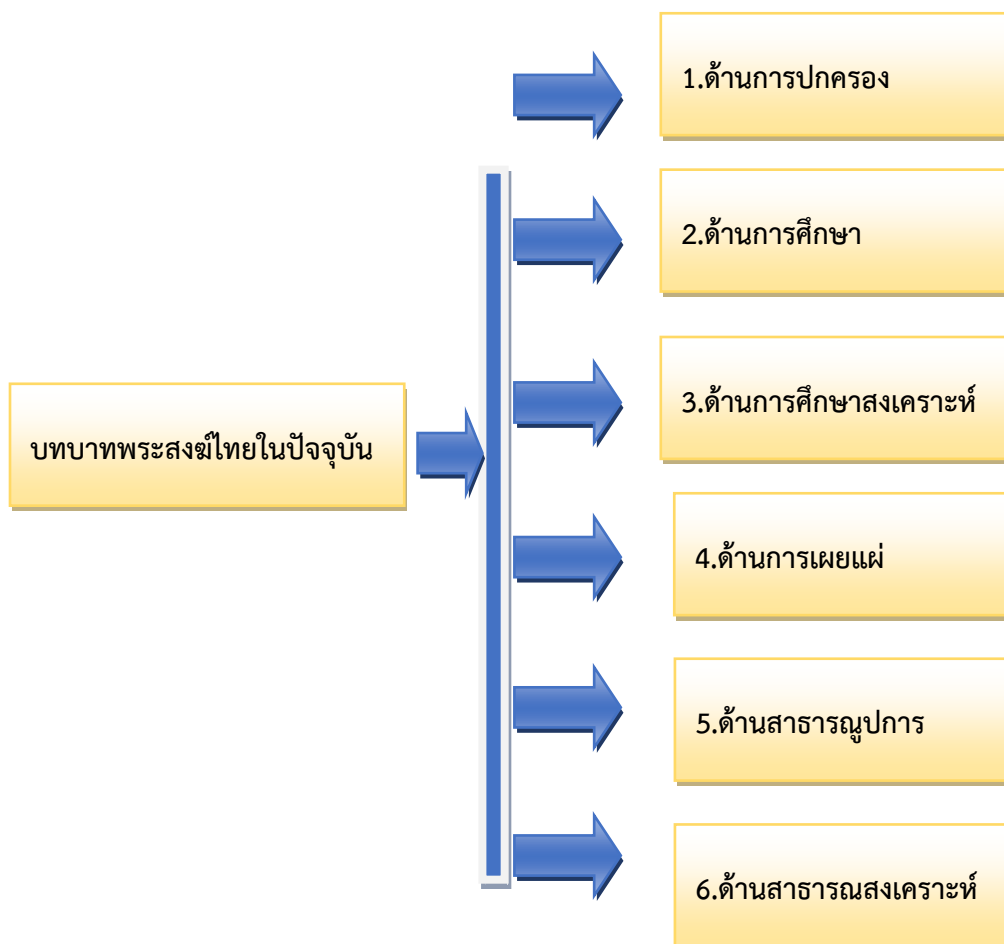
พุทธรัตน พระธรรมรัตน พระสังฆรัตน พระสงฆ์ ได้แก่ ภิกษุ ในพระพุทธศาสนา สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งสละเรือนอกบวชตามพระพุทธเจ้า หลังจากได้ฟังคำสั่งสอนแล้วเกิดความเลื่อมใส ต้องการจะได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่กำหนดไว้เฉพาะสำหรับภิกษุ จำนวน 227 ข้อ บางครั้งเรียกว่า สงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ รูปแรกของโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งพระสงฆ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ สมมติสงฆ์ และพระอริยสงฆ์

1. สมมติสงฆ์ คือ สงฆ์โดยทั่วไปที่เป็นหมู่ของภิกษุ เรียกว่าพระสงฆ์ หรือสมมติสงฆ์สงฆ์โดยสมมติ เพราะว่า เป็นภิกษุตามพระวินัยด้วยวิธีอุปสมบทรับรองกันว่าเป็นอุปสัมบัน หรือเป็นภิกษุขึ้น เมื่อภิกษุหลายรูปมาประชุมกันกระทำกิจของสงฆ์ก็เรียกว่า สงฆ์

2. พระอริยสงฆ์ หมู่ภิกษุชนที่ได้ฟังเสียงซึ่งออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าหรือได้ปฏิบัติตามธรรมะ ได้ความรู้พระธรรม คือ ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน จนถึงได้บรรลุโลกุตตรธรรม ธรรมะที่อยู่เหนือโลกตามพระพุทธเจ้า ซึ่งพระอริยสงฆ์คือคู่แห่งบุรุษ 4 คู่ 8 บุรุษ ได้แก่คู่ มรรค – ผล

บทบาทของพระสงฆ์ไทย

บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันจะเห็นว่ามี การแบ่งแยกหน้าที่ออกตั้งแต่ปี 2505 เพื่อทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคณะสงฆ์ที่ได้มองเห็นประโยชน์ของชาติ ศาสนา ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงอย่างไร ในการพัฒนาต้องขึ้นกับปัจจัยที่ 6 ด้านนี้ ตามบทวิเคราะห์ บทบาทและความหมายของแต่ละบทบาท ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงบพทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

1.บพทด้านการปกครอง

หมายถึงภารกิจวัดโดยภิกษุเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด อาวาส หรือในเขตปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ ของมหาเถรสมาคม หรือ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการให้พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับตั้งแต่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการปกครอง พบว่า บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ คือบทบาทให้คำปรึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร เกี่ยวกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ บทบาทในการอำนวยความสะดวกให้กับพระภิกษุ สามเณร เช่นที่พักอาศัย บทบาทในการดูแลเขตการปกครองคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้คณะสงฆ์มีบทบาทการดูแลปกครองคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นควรจัดประชุม อบรม เพื่อให้เข้าใจในการปกครองคณะสงฆ์ และให้ทราบถึงความสำคัญของการดูแลเขตปกครองคณะสงฆ์

2. บทบาทด้านการศึกษา

บทบาทด้านการศึกษา คือภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจสอบธรรม-บาลี สนามหลวงเป็นเชาอนุการสอบธรรม-บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาสนอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเช่น มอบทุนการศึกษาแก่ พระภิกษุ-สามเณรที่สอบไล่ได้ การจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม มอบทุนการศึกษาผู้ศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เพื่อเป็นการพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรให้มีคุณภาพเรียนรู้หลักของพระพุทธศาสนาแล้วนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการศึกษา พบว่า บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ บทบาทในการสนับสนุนการสอบบาลีของพระภิกษุสามเณร บทบาทการสนับสนุนการเรียนการสอนนักธรรมของพระภิกษุสามเณรและบทบาทในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้คณะสงฆ์มีบทบาทสนับสนุนทางการศึกษา จัดตั้งกองทุน มูลนิธิ เพื่อการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติแผนกสามัญ ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นควรจัดตั้งองค์กร ให้คณะสงฆ์มีบทบาททางการศึกษาแผนกนักธรรม-บาลีและแผนกสามัญศึกษาหรือมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี แต่ขาดทุนทรัพย์ เป็นต้น

3. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

ภารกิจด้านดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนักเรียน และเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (หรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชน โรงเรียนการกุศลของวัด ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัดได้เป็นประธานบริหารทุนสงเคราะห์ จัดตั้งทุนสงเคราะห์ มอบทุนสงเคราะห์ มอบทุนอาหารกลางวันแก่นักเรียน บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนหรือสร้างโรงเรียนเพื่อให้เด็กมีที่เรียน ซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา กล่าวคือการดำเนินการใดๆของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการส่งเสริมให้มีการอบรมนักเรียน บทบาทการส่งเสริมแสดงธรรมเทศนา และบทบาทการจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้พระสงฆ์ไทยมีบทบาทในการมอบทุนสงเคราะห์ ส่งเสริมจัดสรรงบประมาณ และอาหารกลางวันแก่นักเรียน หรือแนะนำให้นักเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ในชุมชน หรือโรงเรียนนั้นๆ เป็นต้น

4. บทบาทด้านการเผยแผ่

ภารกิจการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งให้ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้แก่ การแสดงธรรมเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งอยู่ในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรม ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์โดยจัดเป็นธรรมทาน หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมะ หรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการเนกขัมมจารีณิ

การจัดอุปสมบทหมู่ หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติในวันเฉลิม ถวายในหลวง และพระราชินี การจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะการจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธัมมัสวันะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ธรรมะที่คณะสงฆ์ร่วมกับกรมการศาสนาจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน การอบรมครูจริยศึกษา การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธ มามกะผู้เยาว์ งานพระจริยนิเทศ งานพระธรรมทูต และโครงการต่างๆ ที่วัดสามารถจัดได้เอง ตามศักยภาพ กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใดๆของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อ การเผยแผ่ ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกวัด ถือว่าเป็นภารกิจงานด้านเผยแผ่ ทั้งสิ้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทในการส่งเสริมการอบรมนักเรียน บทบาทส่งเสริมการแสดงพระธรรม เทศนาและบทบาทในการจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ มีโอกาสนำความรู้เข้าไปเผยแผ่ใน สถานีวิทยุ เพื่อจัดรายการธรรมะ เป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ เพื่อเป็นการเผยแผ่ธรรมะ ให้กับประชาชนหรือบุคคลทั่วไปได้รับฟัง และเข้าใจหลักของธรรมะมากยิ่งขึ้น

5. บทบาทด้านสาธารณูปการ

ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ และ สิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุ หรือสาธารณ สมบัติของวัดเช่น การสร้างพระอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการสาธารณูปการ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัด บทบาทในการปรับปรุง สภาพภูมิทัศน์ภายในวัด และ บทบาทในการก่อสร้าง/ปรับปรุงโบราณวัตถุภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมจัดสรรงบประมาณ ในการก่อสร้างถาวรวัตถุ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารก่อสร้างภายในวัดและภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณใน การปรับปรุง ถาวรวัตถุหรือปรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

6. บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือทางสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยทั้งนี้เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร และวัดที่ประสบภัย และขาดแคลนปัจจัย 4 มีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และเภสัชต่างๆ และวัดยังเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นการสวดศพ เผาศพ การทำบุญอุทิศกับผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว การถวายสังฆทานต่างๆ การให้วัดเป็นสถานอบรมด้านอาชีพต่างๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยม บริจาคทรัพย์ การจัดสร้างโรงพยาบาล ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย หรือการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการจัดงานทำบุญตามประเพณี จารีต 12 เดือน บทบาทการเยี่ยม พัสตุภัณฑ์ของวัดไปใช้ในงานต่างๆและบทบาทในการสงเคราะห์ผู้ป่วยด้วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยที่ยากไร้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรมีการจัดประชุม อบรม เพื่อให้พระสงฆ์ไทย เข้าใจเห็น ความสำคัญของประโยชน์ที่จะได้รับ จัดตั้งกองทุน หรือ มูลนิธิ สำหรับผู้ป่วยด้วยโรคร้าย เพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาย อย่างถาวรต่อไป

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม

บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นบทบาทที่สำคัญในปัจจุบัน นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ดังนี้

1. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

มนุษย์จะดีจะประเสริฐอยู่ที่การกระทำมนุษย์ก็ต้องพัฒนาชีวิตของตนทั้งพัฒนา พฤติกรรมพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาขึ้นไป มนุษย์จึงประเสริฐได้ ดึงงามได้ด้วยการฝึกฝน พัฒนาดนด้วยการศึกษาเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจึงต้องส่งเสริมปัญญามนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาเพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดการศึกษาแบบที่เรียกว่า การศึกษา มวลชนพระพุทธศาสนาเข้ามาอยู่ในสังคมไทยของเราแล้ว สังคมไทยของเราเป็นไปตามหลัก พระพุทธศาสนาแล้ว หลักมีอยู่เท่านั้นเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่แน่นอน แม้แต่ส่วนที่นำมาใช้แล้ว

นานๆ ไปเมื่อเป็นส่วนรวม สังคมใหญ่ๆ ก็มีการคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปได้ จึงต้องมีการตรวจสอบ ปรับตัวแก้ไข โดยนำเอาหลักแท้ๆ มาเป็นมาตรฐานคือปรับตัวเข้ากับหลักการที่ถูกต้องจริงแท้ให้ได้

จะเห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภาระหรือหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องทำ แม้โดยความจริงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องช่วยกันของพุทธบริษัททั้งสี่ แต่ภาระหนักก็ยังตกเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมวินัยมากกว่าชาวบ้าน ประกอบกับการเผยแผ่ธรรม ได้ถูกมอบหมายจากพระพุทธองค์ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประชาชนทั่วไป

2. บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ

ความเชื่อและศรัทธาทงด้านจิตใจการบำเพ็ญพุทธาณูสติ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าว่าท่านมีความดีงามอย่างไร ทรงสอนหมู่มสัตว์ให้รู้ตาม เหนือหมู่เทวดาทั้งหลาย การบำเพ็ญธัมมานูสติ ให้ระลึกถึงพระธรรม คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงวางรากฐานเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามการบำเพ็ญสังฆานูสติ ให้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ คือผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าชื่อว่าพระสงฆ์ บทบาทพระสงฆ์โดยการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำมนต์และสมุนไพรพระสงฆ์บางรูปท่านได้ศึกษาวิชาต่างๆ ด้านวิชาอาคม โดยอาศัยมนต์ที่เชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ คำสำหรับเสกเป่า แล้วสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ประชาชน เป็นขวัญและกำลังใจสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ในระดับหนึ่ง “น้ำมนต์คือน้ำที่ผ่านพิธีกรรมการปลุกเสกด้วยการเจริญพระพุทธานุสสติของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลนั้นๆ น้ำมนต์นิยมนำมาอาบ ต้ม เป็นต้น” ให้เป็นสิริมงคลกับตัวเองและคนในครอบครัว

การสวดมนต์ในสังคมไทยจะมีระเบียบแบบแผนมากกว่าในสมัยพุทธกาลเนื่องจากการกำหนดบทสวดมนต์ที่เหมาะสมกับงาน และมีการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดจนถึงสมัยปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

3. บทบาทนักบริหารศรัทธา

ศรัทธาในความหมายเป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญในการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในปัจจุบันแต่ละรูปจะแตกต่างกันตามบริบทของการเผยแผ่โดยการให้การอบรมการสอนการแสดงธรรมและการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรมผ่านสื่อต่างๆ ในยุคสมัยปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก ด้วยปัจจัยหลายๆ ด้าน

โดยเฉพาะความเกี่ยวเนื่องทางด้านจิตวิญญาณ ฉะนั้น การบริหารวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

จะเห็นว่า มีพระสงฆ์ที่เทศน์มีหลายรูปแบบ แต่ละแบบ ย่อมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง แต่ยังคงยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อย่างเหนียวแน่นเป็นเกณฑ์

4. บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ

การเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของพระสงฆ์จะใช้วิธีการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัท โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหยิบยกประวัติในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกขึ้นมาบรรยายแสดงให้เห็นชัดถึงหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่เด็กและเยาวชนรวมถึงประชาชนทั่วไปได้นำไปใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประพฤติปฏิบัติตนเองตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และ ปัญญาให้เกิดความรู้และมีคุณธรรม

จะเห็นว่า การพัฒนาเรื่องของจิตใจ เรื่องการถวายนาน พระสงฆ์ปลูกฝังให้เข้าใจว่าเมื่อทำบุญอุทิศให้กับผู้ตาย ผู้ที่ตายไปย่อมได้รับผลบุญจากญาติๆที่ทำไปให้ หรือให้ดวงวิญญาณมารวมอนุโมทนาด้วยถือได้ว่าสำเร็จ หรือกล่าวถึง รุกขเทวดา ภูมิเทวดา พระแม่ธรณี ให้มาเป็นสักขีพยาน โดยเชื่อว่า พระสงฆ์เปรียบเสมือนนายไปรษณีย์ ที่สามารถส่งบุญถึงผู้ล่วงลับไป เป็นต้น

5. บทบาทนักพัฒนาสังคม

จะเห็นว่าพระสงฆ์หลายรูปก่อตั้งมูลนิธิเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา สร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้เป็นสถานที่เล่าเรียนของกุลบุตรกุลธิดา ยกตัวอย่างเช่น พระครูสุทธิญาณโสภณ (เจ้าคณะอำเภอสังขม) (ธ) ท่านสร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียนหลายแห่ง และยังมีมอชลปฐุมพยาบาลให้กับหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อมีไว้บริการประชาชน ขุดสระ ลอกคลองน้ำต่างๆหรือพระเดชพระคุณหลวงพ่อดันตรี ญาณวโร (วัดป่าม่วงไข่) ท่านมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดทุนทรัพย์ สร้างโรงพยาบาลเลย พร้อมเครื่องทางการแพทย์ ยังมีมอชลปฐุมพยาบาลเบื้องต้น อีกรวมมาย ที่เกิดกับบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

6. บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เมื่อหยุดอีกประเทศหนึ่งย่อมเดินก้าวผ่านเราไปอย่างไม่หน้าเชื่อ สังคมมีการขัดแย้ง เกิดกลุ่ม

คน องค์กรต่างอย่างมากมาย บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บางครั้งเปลี่ยนแปลงไปในทางกลับกัน พระสงฆ์จึงมีบทบาทของผู้แนะทางจิตวิญญาณจะเป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนและเป็นกำลังใจให้กับประชาชน หรือเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน จะต้องเป็นผู้ที่มีมีสัจจาวจรทั้งดงาม มีการปลูกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ในทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีสัจจาวจรทั้งดงามเรียบร้อย จะต้องรักษาศีลปฏิบัติธรรม ตามหลักการประพฤติปฏิบัติโดยยึดถือพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ชนรุ่นหลังได้กล่าวสรรเสริญถึงความดีงามที่เคยได้ปฏิบัติไว้ และสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป

บทสรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นบทบาทของพระสงฆ์ และเป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยพึงปฏิบัติกัน โดยเฉพาะในด้านหลัก 6 ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ต้องปกครองโดยใช้หลักพระธรรมวินัยปกครองเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงขึ้นไป และสอนพระภิกษุสามเณรด้วยตนเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดาเพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ ทฤษฎี ภาควิปฏิบัติ และความประพฤติ อันดีงาม การศึกษาที่สร้างวิถีคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ การเรียนรู้คู่คุณธรรม (Learning And Happiness) บทบาทด้านการเผยแผ่ เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกไปเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ ใช้คำว่าทรงประกาศพระสัจจธรรม (ความรู้จริง) ให้รู้วิถีชีวิตอย่างอริยสัจ (ความรู้แจ้ง) อันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั่นหมายถึงพระสงฆ์จึงเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต ของสังคมชาวบ้านที่ดีสืบต่อไปอย่างยั่งยืน จนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, (2528), *บทบาทการควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ*, วารสาร
กฎหมายปกครอง, กรุงเทพฯ
- ประเวศน์ มหารัตน์กุล, (2557), *บทความวิชาการวารสาร*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (2548), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*
, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพฯ.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, (2560) *บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์*,
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสารคาม.
- พระปลัดวิสุทธิ วิสุทธาจาโร, (2545), *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด*,
คณะสังคมศาสตร์สาขารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
- พระปลัดเกษภา ผาทอง, (2561), *บทบาทของพระสงฆ์และข้อจำกัดทางการเมืองใน*
สังคมไทย, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน, (2542), *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์
- วรพันธ์ รุ่งกรด. (2540), *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา*, สำนักพัฒนาชุมชน กระทรวงมหา
ไทย, [https:// dict.longdo.com/](https://dict.longdo.com/) 17 มีนาคม 2561
- พุทธดอทคอม. ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2563
จาก <https://www.phuttha.com>
- พจนานุกรม Longdo Dictionary. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2563 จาก [https:// dict.longdo.com/](https://dict.longdo.com/)